

Reactie van het Belgian Anti-Poverty Network (BAPN) en de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap (NHRPH) op de landenspecifieke aanbevelingen van de Europese Commissie:

door een gebrek aan sociale maatregelen dreigen mensen in armoede, die ziek zijn of een handicap hebben de prijs te betalen voor de COVID 19-crisis

We worden vandaag getroffen door een wereldwijde pandemie. Hoewel de volledige reikwijdte van deze crisis nog niet duidelijk is, weten we dat de verspreiding van het coronavirus en de lockdown-maatregelen een ongekende impact zullen hebben op socio-economisch vlak en in het bijzonder voor mensen in armoede en kwetsbare groepen. Reeds voor het uitbreken van de COVID 19-crisis leefden meer dan 1,8 miljoen mensen, 16,4% van de Belgische bevolking, met een inkomen onder de armoedegrens.¹ Dit was toen al het hoogste cijfer sinds het begin van de systematische monitoring in ons land. Voor de huidige gezondheids crisis had een grote groep (25.3%!) ook geen budget voor onverwachte uitgaven.² Nu tijdens de crisis niet alleen de inkomsten van sommige gezinnen dalen, maar ook de levenskost gestegen is, hoeft het ons niet te verbazen dat financieel kwetsbare huishoudens volledig financieel kopje onder dreigen te gaan.³ Wij verwelkomen dat de Europese Commissie ervoor gekozen heeft om haar jaarlijkse landenspecifieke aanbevelingen⁴ volledig in het teken te stellen van het aanpakken van de COVID 19-crisis. Wij zijn echter verbaasd dat de Commissie deze crisis als louter economisch lijkt te beschouwen. In de aanbevelingen aan België wordt nergens gevaagd of geadviseerd om maatregelen te nemen om de armoede en sociale ongelijkheden aan te pakken. Wij vrezen dat zonder een daadkrachtig beleid op vlak van armoede en sociale uitsluiting, mensen in armoede en kwetsbare groepen de grootste prijs voor de crisis zullen moeten betalen.

¹ Het armoederisico (AROP) verwijst naar het percentage personen met een equivalent beschikbaar inkomen (na sociale transfers) dat onder de armoededrempel ligt. Deze indicator en de andere armoede-indicatoren zijn nuttig om een indicatie te geven, maar houden een onderschatting in van het werkelijke armoedeniveau. Zo houden zij geen rekening met de specifieke situatie van de huishoudens en worden sommige inkomens, zoals eigendom, onderschat. Voor meer, zie: <https://plus.lesoir.be/8911/article/2015-10-12/la-pauvrete-est-sous-estimee-en-belgique> ; <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/risico-op-armoede-sociale-uitsluiting>

² <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/materiele-en-sociale-deprivatie>

³ Zie o.a. Nationale Bank van België (juni 2020), De coronacrisis heeft een aanzienlijke negatieve impact op de inkomens van bepaalde gezinnen met grotere verliezen voor die met het laagste inkomen, <https://www.nbb.be/nl/artikels/de-coronacrisis-heeft-een-aanzienlijke-negatieve-impact-op-de-inkomens-van-bepaalde>; COVIVAT - Corona Onderzoekconsortium Voor Inkomensverdeling en sociale effecten, Huishoudbudgetten en Sociale Minima in Lockdown, https://8d4783fa-1302-40da-8105-74e82c22674f.filesusr.com/ugd/4ab716_43e34cee5e024916a5d8dda8029c5cc3.pdf ; https://www.standaard.be/cnt/dmf20200517_04963100

⁴ De landenspecifieke aanbevelingen zijn terug te vinden op de website van de Europese Commissie: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020-european-semester-csr-comm-recommendation-belgium_en.pdf

Analyse van de landenspecifieke aanbevelingen van de Europese Commissie

De Commissie adviseert België de pandemie aan te pakken door haar economie te stimuleren en het herstel te ondersteunen. De veerkracht van de gezondheidszorg moet versterkt worden en kritisch medisch materiaal moet voldoende beschikbaar zijn. Publieke en private investeringen die kaderen in de groene en digitale transitie moeten opgeschaald worden. Tegelijkertijd waarschuwt de Commissie dat op midden lange termijn België haar overheidsschuld onder controle moet houden. De liquiditeit van ondernemingen en zelfstandigen moet versterkt en het ondernemingsklimaat verbeterd worden. Maatregelen moeten genomen worden om de werkgelegenheid te beschermen. Er moet ingezet worden op doeltreffende arbeidsmarktmaatregelen en de bijscholing van volwassen gestimuleerd worden. Wij zijn teleurgesteld dat de Commissie geen aandacht heeft voor het feit dat sommige mensen altijd buiten de arbeidsmarkt vallen, omwille van een handicap of een zware ziekte, maar ook omdat ze volledig afgewezen zijn geweest door de arbeidsmarkt. Deze personen moeten, zonder voorwaarden, een uitkering en publieke hulp krijgen zodat ze een waardig leven kunnen leiden. Deze uitkeringen moeten zich boven de Europese armoedegrens bevinden.

Met de Europese Pijler van Sociale Rechten (EPSR), die ondertekend werd door de EU-lidstaten en de Europese instellingen, en het nastreven van een duurzamer Europa, o.a. in het kader van de Green Deal, zijn de verwachtingen hooggespannen dat Europa eindelijk werk zal maken van een meer sociale en duurzame koers. Het is dan ook zeer teleurstellend om vast te stellen dat, ondanks op een aantal kleine verwijzingen in de preambule na, de ongekende gevolgen van de crisis op sociaal vlak onvoldoende aandacht krijgen. Bestrijding van armoede en sociale uitsluiting lijken geen prioriteiten te zijn voor de Commissie.

Door de nadruk te leggen op begrotingsdiscipline lijkt de Commissie bovendien opnieuw te kiezen voor de oude recepten. Het nastreven van een begrotingsevenwicht heeft de laatste jaren in ons land steeds geresulteerd in besparingen. De sociale zekerheid is hierdoor verder uitgehold. Dit kwam duidelijk aan het licht in het sociaal scorebord, een instrument dat de vooruitgang van België met betrekking tot de implementatie van de EPSR meet. De indicator 'effect van sociale overdrachten op armoedebestrijding' was van 'beter dan gemiddeld', dit jaar naar 'in de gaten te houden' geëvolueerd.⁵ Een nieuwe besparingsronde bovenop de COVID 19-crisis zal dramatische gevolgen hebben voor de nu reeds 1.865.000 personen in ons land die moeten rondkomen met een inkomen onder de Europese armoedegrens. Het zal voor hen nu absoluut onmogelijk worden om een menswaardig te kunnen leven en hun basisrechten zoals het recht op gezondheid, degelijke huisvesting, onderwijs, ... te doen laten gelden. Bovendien zullen nieuwe besparingen nog meer mensen de armoede induwen.

⁵ Het is een zeer verontrustende trend dat de doeltreffendheid van de sociale transfers, die traditioneel hoog was in België, afneemt, voornamelijk voor kinderen en personen op actieve leeftijd. In 2018 werd door de sociale transfers het armoederisicocijfer verlaagd van 25,1% naar 16,4%, d.w.z. een daling met 34,7%. Tussen 2005 en 2016 daalde de doeltreffendheid van de sociale overdrachten voor de totale bevolking langzaam van 47,7% naar 44,2%. Deze daling verliep de afgelopen 3 jaar veel sneller. Voor meer, zie: FOD Sociale Zekerheid (2019), The evolution of the social situation and social protection in Belgium 2019. Slowly falling behind, <https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/en/publications/silc/silc-analysis-social-situation-and-protection-belgium-2019-en.pdf>

Wanneer de Commissie spreekt over belastingen adviseert ze vooral een vereenvoudiging zodat bedrijven niet ontmoedigd worden om in België te investeren. Nergens pleit ze echter voor een meer rechtvaardigere fiscaliteit waarbij de grote vermogens een grotere bijdrage leveren. Dit lijkt nochtans een noodzakelijke stap om sociale problemen die door de COVID 19-crisis enkel maar vergroot zijn geweest een halt toe te roepen. Ook wanneer de Commissie oproept te investeren in een groene en digitale transitie spreekt ze nergens over een 'eerlijke' overgang. Een samenleving kan echter enkel duurzaam zijn, indien de armoede en sociale ongelijkheden structureel aangepakt worden.

Om te vermijden dat door de crisis het aantal werkloze personen verhoogt, moet België volgens de Commissie haar arbeidsbeleid doeltreffender maken. Ondanks het groot aantal mensen in een arbeidstraject, stromen onvoldoende onder hen door naar de arbeidsmarkt. Wij zijn voorstander van een emanciperend arbeidsmarktbeleid waarbij de drempels tot duurzaam werk worden weggewerkt. De laatste jaren zien we echter dat in België voornamelijk werd ingezet op een activerend beleid waarbij het belangrijkste recept sanctionering is. In plaats van mensen uit de armoede te halen, heeft dit beleid net mensen erin geduwd. We verzetten ons dus tegen een verderzetting van een dergelijke bestraffend beleid. We zijn enigszins verbaasd in dit kader geen aanbevelingen te zien met betrekking tot onderwijs. Het onderwijssysteem in België scoort namelijk vrij slecht als het gaat over het creëren van kansen. Het bestendigt net de ongelijkheden in plaats van ze weg te werken. Door de huidige gezondheids crisis wordt dit mechanisme verder versterkt, o.a. door de vergrote digitale kloof. Er moeten dringend maatregelen genomen worden om ervoor te zorgen dat kansarme groepen niet nog verder achterop geraken en geen aansluiting vinden bij de arbeidsmarkt in België.

Onze alternatieve aanbevelingen voor België

In de eerste plaats is het broodnodig dat beleidsmakers op alle politieke niveaus het probleem van armoede en ongelijkheid erkennen en er effectief een absolute topprioriteit van maken. De armoedecijfers voor de COVID 19-crisis waren reeds bijzonder hoog voor een welvarend land als België. Bovendien zijn handicap en ziekte factoren die de armoede verergeren.⁶ Omgekeerd maakt armoede ook mensen ziek. Door de huidige crisis wordt deze problematiek nog verder vergroot. Een krachtig beleid waarbij een echt interfederaal plan voor de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting wordt uitgetekend met een duidelijke visie en een coördinatie over verschillende domeinen heen is hoogdringend. De volgende federale regering dient aan armoedebestrijding en sociale uitsluiting evenveel belang te geven als aan het herstel van de economie en aan duurzame ontwikkeling.

De prioritering van het beleid tegen armoede en sociale uitsluiting op federaal en interfederaal niveau moet vertaald worden in: de toekenning van deze portefeuilles aan een Minister, de inschrijving van de planning van het beleid in het federaal regeerakkoord, een zo snel mogelijke herneming van de Interministeriële Conferenties m.b.t. armoede en handicap gezien maatregelen genomen moeten worden op alle levensdomeinen: inkomen, gezondheid, onderwijs, huisvesting, transport, werk, enz.

⁶ <http://ph.belgium.be/nl/nieuws-amp-pers/03-12-2019-veel-te-veel-personen-met-een-handicap-leven-in-armoede.html>

Op korte termijn vragen we een directe, maandelijkse, financiële steun aan alle financieel kwetsbare huishoudens. Deze financiële steun moet een werkelijk verschil maken in het huishoudbudget en direct aan hen toegekend worden, dit om een onnodige overbelasting van de OCWM-diensten te vermijden. Alle financieel kwetsbare huishoudens dienen ondersteund te worden. Personen met een ziekte- en invaliditeitsuitkering mogen niet uitgesloten worden. Verder vragen wij dat op korte termijn ook werk gemaakt wordt van een sociale exit-strategie die uitgetekend wordt samen met de actoren die mensen in armoede en kwetsbare groepen vertegenwoordigen en ondersteunen.⁷

Om de armoede op lange termijn aan te pakken moet er een prioriteit gemaakt worden van structurele maatregelen, zoals het verhogen van de sociale minima tot boven de armoedegrens. Zowel de regering Di Rupo als Michel hadden, terecht, het optrekken van de laagste inkomens ingeschreven in het federale regeerakkoord. We moeten echter vaststellen dat de laatste 10 jaar bijzonder weinig gebeurd is en dat voor vele minimumuitkeringen de Europese armoedegrens nog steeds veraf is. Gezien door de COVID 19-crisis het huisbudget van financieel kwetsbare groepen nog verder onder druk is komen te staan, is het meer dan ooit van belang om werk te maken van deze maatregel.

Daarnaast moet onze sociale zekerheid verder versterkt worden. Deze heeft nogmaals haar verdienste als buffer bewezen tijdens deze crisis.⁸ De besparingen van de laatste jaren hebben de doeltreffendheid van de sociale zekerheid echter verzwakt. Beleidsmakers moeten afstappen van het idee dat onze sociale zekerheid een kostenpost is, maar haar zien als een noodzakelijke investering die op lange termijn meer dan loont. Verder vragen we dat er dringend werk gemaakt wordt van een eerlijkere fiscaliteit waarbij de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen. Een eerlijkere financiering van onze sociale zekerheid en gezondheidssysteem waarbij de vermogens betrokken worden is noodzakelijk om ervoor te zorgen dat niemand achtergelaten wordt.

Ten slotte vragen we dat het armoedebeleid van in het begin uitgedacht en uitgetekend wordt samen met de mensen zelf via de bestaande structuren, zoals het Belgisch Netwerk Armoedebestrijding (BAPN), de Nationale Hoge Raad voor Mensen met een Handicap (NHRPH) en het Belgisch Platform tegen Armoede en Sociale Uitsluiting. Hierbij willen wij ook specifiek verwijzen naar de opinies van het Belgisch Platform⁹ en NHRPH¹⁰ die gepubliceerd werden in het Nationaal Hervormingsprogramma van België en de gezamenlijke reactie¹¹ van BAPN en NHRPH op het Nationaal Hervormingsprogramma.

Guy Tordeur (BAPN), 0474 55 96 11 : BAPN vertegenwoordigt de vier regionale netwerken armoedebestrijding en de bij hen aangesloten verenigingen op federaal en Europees niveau. BAPN faciliteert de deelname van mensen in armoede aan het Belgisch Platform en droeg bij tot het opstellen van het advies van het Platform.

Gisèle Marlière (NHRPH), 0478 36 22 70 : de NHRPH vertegenwoordigt gehandicapte personen in België in alle federale aangelegenheden die hun leven kunnen beïnvloeden.

⁷ Deze twee eisen worden ondersteund door bijna 300 actoren uit de socio-culturele, maatschappelijke en academische wereld: <https://www.knack.be/nieuws/belgie/uitweg-uit-de-crisis-eeomalige-premie-aan-leefloners-en-mensen-met-ee-nbeperking-is-onvoldoende/article-opinion-1606471.html>

⁸ Zie o.a. <https://www.knack.be/nieuws/belgie/sociologe-bea-cantillon-mensen-hebben-er-geen-benul-van-hoe-armen-deze-lockdown-doormaken/article-longread-1583025.html?request-paywall-trial>

⁹ https://www.mi-is.be/sites/default/files/documents/opinie_be_platform_nhp2020_nl.pdf

¹⁰ Zie p. 303, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020-european-semester-national-reform-programme-belgium_en_0.pdf

¹¹ <https://www.bapn.be/bericht/nationaal-hervormingsprogramma-2020-van-belgie>